

*Тригуб І. П.,**старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Київського національного торговельно-економічного університету**Власенко Л. В.,**старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Київського національного торговельно-економічного університету*

КОМУНІКАТИВНІ НАВИЧКИ ТА ВМІННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ САМОСТІЙНО

Анотація. У статті досліджуються комунікативні навички, які допомагають людям ефективно спілкуватися один з одним. Комунікативні навички в професійній самореалізації допомагають влаштуватися на роботу, взаємодіяти з колегами, клієнтами, вести перемовини, продавати товари та послуги, презентувати свої ідеї публіці (потенційному роботодавцю, потенційному покупцю, викладачу тощо). Комунікативні навички, застосовані для особистої та соціальної реалізації, допомагають знайти нових друзів, пізнати себе через спілкування із собою та іншими, ефективно вирішувати конфлікти, владнати складні емоційні ситуації, відчувати себе впевнено, відкрити свою креативність світу. Ефективне спілкування – це спілкування, під час якого людина ясно і чітко говорить (тобто висловлює думки), уважно слухає і розуміє співрозмовника. Тому ефективна комунікація передбачає вибір найкращих каналів зв'язку, технічне ноу-хау для використання каналу, представлення інформації цільовій аудиторії та вміння розуміти відповіді, отримані від інших. Автори описують правила ефективного спілкування, які стануть в нагоді за будь-яких ситуацій у професійному, особистому чи соціальному житті, оскільки володіння певними елементарними і найпростішими комунікативними навичками та вміннями сприятиме кращій адаптації до професії та в соціальному житті. Саморозвиток, самодисципліна, міжособистісні навички, взаєморозуміння та довіра також важливі для встановлення повного каналу найбільш ефективних та виграшних комунікативних навичок. Використовуючи практику самостійного вивчення мови міжнародного спілкування, людина повинна володіти неймовірним прагненням до перемоги та надзвичайним терпінням, а також правильною мотивацією. Для максимально ефективного вивчення англійської мови самостійно необхідно володіти певними методами, порадами, знаннями, які варто проаналізувати, щоб правильно організувати робочий процес та досягти бажаного результату. Самостійна практика у вивченні мови – це перехід від академічних знань і понять теорії та практичних занять з педагогами до власне самостійного вивчення мови шляхом тренування мовних навичок, читання, слухання та говоріння, роботи з аудіо- та відеоматеріалами. Вивчаючи англійську самостійно за комунікативною методикою, автори зосередилися на елементах самостійного опанування іноземної мови. Дотримання найпростіших правил спілкування та розвиток комунікативних навичок допоможе подолати бар'єри, які заважають людині донести оточуючим свою думку, ідею, пропозицію, сприятиме комфортному та легкому

виконанню завдань на робочому місці та під час навчання, гармонізує особисте життя і сприятиме творчому саморозвитку.

Ключові слова: комунікативні вміння, комунікативні навички, англійська мова, самостійне вивчення іноземної мови.

Постановка проблеми. Умови ринкової економіки та тенденції до євроінтеграції вимагають від майбутніх фахівців глибоких теоретичних та практичних знань своєї спеціальності та високого рівню володіння іноземною мовою. Ураховуючи, що знання іноземної мови стає все частіше необхідною умовою під час прийняття на роботу, вивчення іноземної мови вважається невід'ємною складовою частиною професійної підготовки сучасного фахівця будь-якої галузі. Оскільки мова є засобом спілкування, то навчання іноземній мові властивий комунікативно-орієнтований та професійно-орієнтований характер, адже майбутні фахівці повинні бути готовими до здійснення ділових і партнерських контактів, налагодження міжнародних наукових зв'язків, участі в міжнародних конференціях, а також до вивчення іноземного досвіду в галузі професійної діяльності. Основними формами іншомовної комунікативної взаємодії у сфері майбутньої професійної діяльності студентів є участь у розмовних клубах, виступи, доповіді, презентації на наукових конференціях, проведення ділових бесід, ведення ділової кореспонденції, реферування наукових статей та ін. Під час вивчення іноземної мови закладаються сприятливі можливості для професійної підготовки фахівців. Незважаючи на те, що іноземна мова є засобом набуття знань, формування вмінь та навичок, вивчення іноземної мови на високому рівні може слугувати для розширення загального світогляду, отримання додаткової наукової і професійно-значущої інформації та поглиблення професійних знань, а відтак статус іноземної мови значно зростає [1]. Одним із основних завдань у процесі навчання іноземної мови є формування та розвиток у майбутнього спеціаліста навичок говоріння і комунікативної компетенції, тобто здатності та готовності здійснювати міжособистісне, міжкультурне та професійне спілкування з представниками інших культур, носіями мови. Звідси випливає, що говоріння як вид мовленнєвої діяльності є одним із найважливіших напрямків навчання іноземної мови в навчальних закладах. Ефективність діяльності будь-якого професіонала визначається за наявності кому-

нікативних умінь і навичок, що дають можливість правильно планувати і здійснювати систему комунікації в швидкозмінних умовах навчального, виховного, економічного процесу. Незважаючи на сучасні вимоги сьогодення, не всі студенти можуть вільно спілкуватись іноземною мовою в іншомовному середовищі. І все частіше ми стикаємося із проблемою соціалізації і розвитку комунікативних навичок. Невміння правильно спілкуватися сильно ускладнює життя як в особистих відносинах, так і в спробах будувати кар'єру або вести власний бізнес. Але що це таке – комунікативні навички та вміння? Це поведінковий комплекс, завдяки якому ми можемо:

- встановити контакт із незнайомою людиною;
- зацікавити співрозмовника в подальшому спілкуванні;
- підтримувати теплі відносини з оточенням;
- відстояти і аргументувати свою позицію, захистити свої інтереси;
- зводити до мінімуму наслідки конфліктів;
- усвідомлено використовувати невербальні способи спілкування;
- розпізнавати і запобігати спробам маніпуляції;
- розуміти інших людей, причини їх вчинків і реакції на ті чи інші дії і слова співрозмовника.

Як розвинути комунікативні навички:

- не соромитися першими йти на контакт;
- бути в процесі спілкування постійно;
- бути відкритим;
- отримувати задоволення від спілкування.

Аналіз досліджень. Ученими зроблено численні спроби описати комунікативні вміння та навички, виділити головні, подати їх у певній системі, з'ясувати критерії, показники і рівні їхньої сформованості. На думку О.О. Леонтьєва, комунікативне вміння – це здатність диференційовано використовувати різні навички або їх поєднання для досягнення різних комунікативних цілей. Учений виділяє такі комунікативні вміння: вміння керувати своєю поведінкою; спостережливості, гнучкості; вмінні читати за обличчям, розуміти, а не лише бачити, адекватно моделювати особистість співрозмовника; вміння оптимально будувати своє мовлення в психологічному плані; вміння усвідомлювати, систематизувати й переносити інформацію [2]. За Л. Савенковою, комунікативні вміння розподіляються на три блоки: проектування спілкування, організація спілкування, регулювання спілкування [3]. Як вважає Кан-Калик, ефективність комунікативної діяльності визначається за наявності таких умінь: швидко й правильно орієнтуватись у мінливих умовах спілкування; правильно планувати й здійснювати систему комунікації, зокрема й мовленнєвий вплив; точно знаходити адекватні змістові акти спілкування комунікативні засоби, що відповідають одночасно і творчій індивідуальності людини, і ситуації спілкування, індивідуальним особливостям партнера зі спілкування; постійно відчувати й підтримувати зворотний зв'язок; демонструвати свою дружелюбність, добре ставлення, висловлювати свої почуття і думки [4]. Н. Кузьміна пов'язує комунікативні вміння особистості з розвитком соціально перспективної сторони спілкування й виокремлює вміння розпізнавати внутрішній стан людей, оцінювати й контролювати альтернативні лінії власної поведінки стосовно інших [5]. За Х. Лійметсом, ефективність спілкування визначається вмінням правильно сприймати й розуміти інших людей, адекватно оцінювати свою поведінку і поведінку партнерів, сприймати й оцінювати вимоги та норми різних колекти-

вів, відповідно регулювати власну поведінку, бути лідером чи підлеглим, долати можливі конфлікти [6]. На думку М. Васильєвої, учасники спілкування мають навчитися стратегії поведінки в етикетній ситуації; зіставляти норму з етикетним правилом; входити в етикетну ситуацію, орієнтуватися в ній, ураховувати індивідуальні особливості партнера; вибирати й використовувати вербальні й невербальні засоби комунікації; орієнтуватись у нестандартних ситуаціях тощо [7]. Психологічні аспекти проблеми формування мовленнєвої компетенції відображені в працях Л. Щерби, Л. Виготського, М. Жинкіна, І. Синиці. Серед вчителів-методистів, які займалися розробленням цих проблем, – І. Верещагіна, Г. Рогова, Є. Соловйова, Ш. Амонашвілі та інші.

Метою статті є теоретичний аналіз сутності комунікативних умінь та навичок та їхній вплив на ефективне говоріння англійською мовою.

Виклад основного матеріалу. Дослідники по-різному підходять до визначення комунікативних умінь і навичок. Проте, незважаючи на певні розбіжності, вони сходяться на тому, що комунікативні вміння пов'язані із системою психічних і практичних операцій, які зумовлюють здійснення міжсуб'єктної взаємодії, дають змогу моделювати й регулювати процес спілкування залежно від поставленої мети й умов, в яких воно здійснюється.

Комунікативні вміння – це здійснення безпосередньої й опосередкованої взаємодії, вміння правильно і грамотно пояснювати свою думку й адекватно сприймати інформацію від партнера зі спілкування. Їхній розвиток пов'язаний із формуванням особистісних новоутворень як у сфері інтелекту, так і у сфері професійно значущих характеристик індивіда.

Комунікативні навички – це автоматизовані свідомі дії, що сприяють швидкому відображенню у свідомості комунікативних ситуацій, визначають успішність сприйняття, розуміння об'єктивного світу й відповідного впливу на нього в процесі спілкування. Комунікативні навички – це характеристика, що показує, як людина взаємодіє з іншими людьми під час спілкування, як вона їх розуміє, чи вірно передає інформацію, отриману від оточуючих, світу та самого себе. Навички, які сприяють ефективному спілкуванню, – це не лише комунікативні навички. Сюди ж можна віднести вміння слухати, здатність переконувати та об'єктивно оцінювати людей тощо.

Отже, комунікативні вміння і навички – це рівні оволодіння комунікативними діями щодо оцінки комунікативної ситуації, сприйняття, вироблення й передавання інформації, встановлення контакту, планування, організації й забезпечення ефективного перебігу спілкування, що приводить до ефективно реалізації навчальних цілей і особистісних інтересів.

Якщо володіти певними елементарними (найпростішими) комунікативними навичками та вміннями, це сприятиме кращій адаптації (приспосованню) до професії та в соціальному житті.

Ефективне спілкування – це спілкування, під час якого людина ясно і чітко говорить (тобто висловлює думки), уважно слухає і розуміє співрозмовника.

Існує кілька правил ефективного спілкування, які стануть у нагоді за будь-яких ситуацій у професійному, особистому чи соціальному житті. Ось деякі з них:

- думка, яку людина має намір озвучити, в першу чергу має бути на 100% зрозуміла їй самій;
- взаєморозуміння – співрозмовники повинні бути готові до порозуміння і намагатись викласти свою позицію якнайрозуміліше для співрозмовника;

– конкретність – фрази повинні бути точними і сприймаються однозначно;

– використання невербальних знаків – слід брати до уваги свої та співрозмовника міміку, жести, інтонації; крім того, ці невербальні знаки мають відповідати ситуації.

Англійська мова міцно увійшла до нашого життя, тому охочих її вивчити стає все більше й більше. Зараз знання англійської мови необхідне кожному, хто хоче домогтись успіху в житті. Ламаючи стереотипи академічного вивчення мови, навчаючись мові самостійно, ви можете проявляти всю вашу фантазію та кмітливість. Навряд чи потрібно говорити про те, що люди, які хочуть вивчити мову міжнародного спілкування самостійно, повинні володіти неймовірним прагненням до перемоги та надзвичайним терпінням, а також правильною мотивацією. Деякі дослідження стверджують, що найефективніша мотивація для вивчення мови – соціальні зв'язки, які приносять користь у всіх сферах життя.

Що ж таке самостійна практика у вивченні іноземної мови і як ефективно нею скористатися? Самостійна практика у вивченні мови – це перехід від академічних знань і понять теорії та практичних занять із педагогами до власної самостійної вивчення мови шляхом тренування мовних навичок, читання, слухання та говоріння, роботи з аудіо- та відеоматеріалами. Комунікативний підхід є орієнтованим на вивчення мови через спілкування. Багато було сказано про важливість комунікативного підходу, але що таке комунікативність взагалі? Усна комунікативність (спілкування), відповідно до тверджень Р. Скотта, – це тип діяльності, який передбачає спілкування двох чи більше осіб і у якому обидва учасники є слухачами і співрозмовниками одночасно: вони повинні реагувати на те, що чувають через репліки [8].

Вивчаючи англійську самостійно за комунікативною методикою, зосередимося на елементах самостійного опанування іноземної мови.

Вивчення та запам'ятовування нових слів. Як же правильно підбирати та запам'ятовувати слова? Існує декілька прийомів ефективного запам'ятовування іноземних слів:

– записування слів. Зазвичай ми краще запам'ятовуємо те, що записуємо від руки. Краще виписувати нові слова зі словників, щоб правильно запам'ятати слово графічно та фонетично.

– асоціативний зв'язок зі словом. Краще запам'ятовуються слова, з якими існують асоціації;

– парне запам'ятовування (запам'ятовування слів парами, образним кодуванням);

– три основних метода мнемонічного запам'ятовування, які успішно можна долучати до вивчення нових іноземних слів:

1) метод асоціативного запам'ятовування матеріалу, що запам'ятовується, можна асоціювати з подіями, які добре зберігаються в пам'яті. Чим більша кількість різноманітних асоціацій використовується, тим міцніше вони закріплюються в пам'яті. Ірраціональні, нелогічні асоціації також сприяють кращому запам'ятовуванню. Розрізняють три види асоціацій: за суміжністю, за схожістю, за контрастом (щоб краще запам'ятовувати список покупок на свята, почнімо пов'язувати свята зі святковим столом, на якому стоять страви з тих продуктів, які вам потрібно купити);

2) метод місць ґрунтується на зорових асоціаціях, які становлять певну послідовність предметів або місць. Треба чітко уявляти предмет, який слід запам'ятати, і об'єднати його образ

із образом місця, яке легко «добувається» з пам'яті. Насамперед необхідно обрати постійний «маршрут», наприклад, шлях до місця роботи, розташування предметів (стіл, стілець, шафа та ін.) у кімнаті тощо. Далі за обраним маршрутом розмістити предмети, які необхідно запам'ятати, і зафіксувати в пам'яті їх зорові образи. Таким чином досягається запам'ятовування необхідної інформації в певній послідовності;

3) метод ключових слів – це мнемонічний прийом, який полягає в тому, що перелік слів, вивчених заздалегідь, або певні рими слугують як своєрідні «гачки для виуджування» інформації, яку необхідно запам'ятати. Наприклад, ключові слова можуть бути подані у вигляді коротенького вірша, який легко заучується.

2. Застосування різноманітних учбових матеріалів. Ви, напевно, знаєте про три типи сприйняття інформації і можете сказати, кінестет ви, аудіал чи візуал. Тому тип учбових матеріалів для самостійного вивчення іноземної мови безпосередньо впливатиме на ваше сприйняття та якість засвоєння англійської мови. Якщо ви хочете засвоїти англійську швидко й ефективно, якщо бажаєте навчатися легко і цікаво, різноманіття учбових матеріалів та технічне оснащення має стати найголовнішою складовою частиною вашого навчання. Вам потрібно:

– слухати і дивитися. Підбір аудіо- і відеоматеріалів для вивчення іноземної мови, зокрема і англійської, повинен бути свідомим, де використана культурна і сучасна англійська мова. Слід також зазначити, що перегляд відеоматеріалів має свої переваги над прослуховуванням аудіоматеріалів, оскільки мовлення поєднується з образом, який теж нам дає інформацію про мову. Ще одним із способів вивчення мови шляхом перегляду відеоматеріалів є субтитри, оскільки одразу розвивається слухове і зорове сприйняття слова, а також переклад сприйнятого матеріалу на рідну мову;

– читати. Читання книг і журналів в оригіналі є одним з ефективних методів зорового запам'ятовування слів, бачити їх правильне написання та самостійне його прочитання.

3. Говоріння. Говоріння, напевно, – це найважливіший елемент вивчення іноземної мови, бо кінцева ціль кожної людини, яка вивчає ту чи іншу мову, – це навчитися на ній спілкуватися. В опануванні даної навички допоможе, наприклад, спілкування з носієм мови. Спілкування з корінним носієм мови допоможе зрозуміти мовні особливості та подолати бар'єр у спілкуванні і сприйнятті іноземної мови, що вивчається.

Також обов'язково беремо до уваги такі моменти:

1. Вивчаємо мову саме за вашим рівнем мови на даний момент, тобто використовуємо метод спіралі. Неправильний вибір рівня призведе до фрустрації, втрати мотивації та бажання навчатися. Якщо ви вивчаєте мову на рівні об'єктивно вищому чи нижчому за ваш, навчальний процес буде складним та неефективним. Тому спеціально підбирайте матеріали і методики, які будуть сприяти вашому інтенсивному розвитку під час самостійного вивчення іноземної мови, що в подальшому допоможе вам заговорити англійською мовою та з легкістю досягти рівня просунутого користувача.

2. Вивчаємо англійську збалансовано, вдосконалюючи чотири мовні навички, граматику та лексику. Лише постійна практика усіх навичок англійської приведе вас до успішного володіння мовою. Кожен студент знає свої слабкі сторони: хтось робить граматичні помилки, а для когось важко знайти правильне слово для співбесіди.

3. Використовуйте принцип систематичності. Приділяти увагу вивченню мови потрібно щодня. Систематичні заняття принесуть результат, навіть якщо ви будете займатися по 20-30 хвилин в день. По-перше, сформуєте звичку, і не найгіршу, погодьтеся. По-друге, часте повторення сприяє кращому запам'ятовуванню.

4. Консультуйте виключно у професіоналів. Через непродуману програму навчання може знадобитися допомога. Найкращий шлях до отримання професійної консультації – це звернутися до кваліфікованого викладача, який направить навчання згідно з вашими потребами, збалансує навчання, виправить та поясне помилки, порекомендує нові шляхи вивчення мови самостійно і розкриє ваш потенціал.

Усі вищезгадані поради щодо вивчення мови самостійно дадуть вам можливість інтегрувати англійську у повсякденне життя.

Отже, вивчаючи мову самостійно, будьте рішучими у своєму бажанні заговорити англійською.

Висновки. Комунікативні навички в професійній самореалізації допомагають влаштуватись на роботу, взаємодіяти з колегами, клієнтами, вести перемовини, продавати товари та послуги, презентувати свої ідеї публіці (потенційному роботодавцю, потенційному покупцю, викладачу тощо).

Також комунікативні навички, застосовані для особистої та соціальної реалізації, допомагають знайти нових друзів, пізнати себе через спілкування з собою та іншими, ефективно вирішувати конфлікти, владнати складні емоційні ситуації, відчувати себе впевнено, відкрити свою креативність світу.

Дотримання найпростіших правил спілкування та розвиток комунікативних навичок допоможе подолати бар'єри, які заважають людині донести оточуючим свою думку, ідею, пропозицію, сприятиме комфортному та легкому виконанню завдань на робочому місці та під час навчання, гармонізує особисте життя і сприятиме творчому саморозвитку.

Отже, спілкування – це мистецтво, якого ми потребуємо. Навчившись плідному і гармонійному спілкуванню іноземною мовою, ми зуміємо отримувати користь від щоденних розмов із людьми. А самостійне вивчення є одним із найвагоміших аспектів вивчення іноземної мови. Тільки ваше бажання допоможе вам досягнути мети.

Література:

1. Малик Ю.І. Роль вивчення іноземної мови у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців. *«Інноваційні методи викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах»*. V Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція. Київ : НУХТ. 16.05.2019. С. 31.
2. Леонтьев А.А. Психология общения. Москва : Академия, 2002. 416 с.
3. Савенкова Л.О. Педагогичне спілкування : навч. посіб. Київ : КДЕУ, 1997. 140 с.
4. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении : кн. для учителя. Москва : Просвещение, 1987. 190 с.
5. Кузьміна Н.В. Способности, одаренность, талант учителя. Ленинград : Знание, 1985. 32 с.
6. Лийметс Х.И. Понятие общения и воспитания. *Проблемы общения и воспитания*. Тарту, 1974. Ч. 1. С. 60–68.
7. Васильева М.П. Формирование коммуникативных умений как компонента педагогической культуры будущего учителя : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 ; Харьк. гос. пед. ун-т им. Г.С. Сковороды. Харьков, 1996. 181 с.
8. Johnson K., Morrow K. *Communication in the Classroom*. Longman Group, 1992. 140 p.

Tryhub I., Vlasenko L. Communicative skills and abilities for effective learning of English language independently

Summary. Communication skills were explored in the article. Communication skills help people communicate effectively with one another. Communicative skills in professional self-realization help to get a job, interact with colleagues, clients, negotiate, sell goods and services, present their ideas to the public (potential employer, potential buyer, teacher, etc.). The communication skills used for personal and social realization help to find new friends, to know oneself through communication with oneself and others, to resolve conflicts effectively, to solve difficult emotional situations, to feel confident, to open up their creativity to the world. If a person clearly speaks, listens carefully and understands the interlocutor we may say about effective communication. Therefore, effective communication involves selecting the best communication channels, technical know-how for using these communication channels, presenting information to the target audience and being able to understand the responses received from others. The authors describe effective communication rules that will come in any professional situation, personal situation or social life. Having certain basic and simplest communication skills will help you better adapt to your profession and social life. Self-development, self-discipline, interpersonal skills, understanding and trust are also important in establishing a full channel of the most effective and rewarding communication skills. Using the practice of self-study the language of international communication, one must have an incredible desire for victory and extreme patience, as well as the right motivation. In order to learn English as effectively as possible, you need to have certain methods, tips, knowledge that you need to analyze in order to properly organize the workflow and achieve the desired result. Independent practice in language learning is the transition from academic knowledge and concepts of theory and practical training with teachers to their own independent learning of language through training language skills, reading, listening and speaking, working with audio and video materials. The authors focused on the elements of independent mastering a foreign language. Adhering to the simplest rules of communication and developing communication skills, will help to overcome barriers that prevent people from communicating their thoughts, ideas, suggestions, will facilitate comfortable and easy completion of tasks in the workplace and during study, will harmonize personal and self-help.

Key words: communication skills, communication skills, English, independent study of a foreign language.